

Jongerenparticipatie binnen vakbonden in Nederland

Deze tekst is samengesteld op basis van de informatie die de jonge deelnemers in het TIE-jongerenproject in de afgelopen maanden verzameld hebben door in hun eigen omgeving te praten over jongerenparticipatie binnen vakbonden en andere jongeren naar hun meningen, wensen en ideeën te vragen. Onderaan de tekst zijn de deelnemers en hun achtergrond vermeld.

Wat is jongerenparticipatie

Jongerenparticipatie is het proces waarbij jongeren worden betrokken. Als we praten over het vergroten van jongerenparticipatie in besluitvormingsprocessen binnen vakbonden hebben we het over een situatie waarbij jongeren worden betrokken in alle processen van besluitvorming en hier invloed op kunnen uitoefenen. Idealiter zien wij een situatie voor ons waarin niet alleen meer jongeren lid zijn van de vakbonden dan nu het geval is, maar waarin deze jongeren ook vertegenwoordigd zijn in alle beslisorganen van de vakbond, inclusief de ondernemingsraden op de werkplekken. Daarnaast hebben we voor ogen dat jongeren betrokken zijn in acties van de vakbond. Daadwerkelijke participatie betekent voor ons ook dat jongeren echt zeggenschap hebben op hun werkplek, en dat er zowel op het werk als binnen de vakbond, echt naar ze geluisterd wordt. Uiteraard is een belangrijke voorwaarde voor deze vorm van participatie dat jongeren werk hebben.

Het belang van jongerenparticipatie binnen vakbonden

Wij denken dat deze vorm van jongerenparticipatie van groot belang is omdat vakbonden de belangen van alle werknemers, dus ook die van jongeren, moet vertegenwoordigen, en alleen jongeren kunnen goed aangeven wat die belangen zijn. Jongeren hebben vaak andere prioriteiten dan oudere leden: vaak streven ze naar een vast contract en de mogelijkheid zich te kunnen ontwikkelen, terwijl ouderen deze fase vaak al voorbij zijn. Ook stijgt de werkloosheid in Nederland de laatste jaren: momenteel heeft 15,5% van de Nederlandse jongeren onder de 35 jaar geen werk. Dit geldt ook voor scholieren die moeilijker een bijbaan vinden. Jongeren hebben in toenemende mate te maken met flexcontracten: Ruim een kwart van de Nederlandse jongeren heeft een flexibel contract, tegenover 6 procent van de 55-plussers. Flexcontracten worden vaak voorgedaan als een positieve ontwikkeling, maar door jongeren niet altijd zo ervaren. Daarnaast zijn stagemogelijkheden voor jongeren beperkt. Jongeren zijn hierbij afhankelijk van het marktaanbod, in plaats van dat er beleid is om vanuit jongeren te kijken welke stageplekken nodig zijn.

Voor jongeren zelf is het van belang om actief betrokken te zijn bij vakbonden omdat zij op die manier meedraaien binnen de vitale onderdelen van de maatschappij en hun belangen kunnen behartigen. Via vakbonden kunnen jongeren gelijke kansen onder alle jongeren bevorderen, onafhankelijk van hun exacte leeftijd, opleiding of afkomst. Bovendien krijgen zij op deze manier een sterker besef van de plek die jonge werknemers innemen binnen de economie en de maatschappij, het algemene nut van vakbonden en het belang van solidariteit. Ook voor de vakbonden is de actieve betrokkenheid van jongeren van belang. Zonder jongeren wordt er immers geen continuïteit gegeven aan acties en aan de vakbeweging in het algemeen.

Wij denken dat volledige jongerenparticipatie in de samenleving bereikt is wanneer jongeren geïntegreerd zijn in alle facetten en organisaties, waaronder alle onderdelen van de vakbeweging.

Speciale jongerenafdelingen en –groepen zullen dan niet meer nodig zijn. Echter, zo lang dit nog niet bereikt is, zijn dergelijke jongerengroepen een belangrijk middel om jongerenparticipatie te stimuleren. Jongerenafdelingen zijn belangrijk als klankbord, om achterban te creëren, en opdat jongeren zich minder alleen voelen staan en samen een krachtigere stem kunnen laten horen.

De situatie in Nederland

In Nederland is die ideale situatie echter nog lang niet bereikt. Het percentage jonge leden onder de vakbonden is laag: bij FNV Abvakabo is van de 344.645 leden, 30.680 onder de 35jaar, dat is 8,9%. Binnen FNV Bouw zijn, van de 113.094 leden, 3.112 leden (2,7%) tussen de 15-24 jaar; 11.014 leden (9,7%) tussen de 25-34 jaar; en de overige leden zijn ouder dan 35. De grootste groep binnen FNV Bouw vormen de leden ouder dan 65 jaar (33.113 leden: 29,3%). FNV Bondgenoten had in het eerste kwartaal van 2013 458.000 leden, waarvan 14.670 tussen 0-25 jaar, en 14.822 tussen 26 en 29 jaar, en 27.153 tussen 30 en 34 jaar. Dat betekent dat 12,37% van de leden bestaat uit mensen onder de 35 jaar. Jongeren in de verschillende bonden maken vervolgens weinig deel uit van besluitvormingsorganen binnen de vakbonden. In het ledenparlement van de federatie FNV, het hoogste beslisorgaan van de federatie, zijn slechts 18 van de 109 leden jonger dan 35 jaar. In de Bondsraad van FNV Bondgenoten zijn slechts 4 of 5 van de 101 zetels, toebedeeld aan jongeren. Ook de werkorganisatie, die veel van de beslissingen binnen de vakbond neemt, bestaat uit overwegend oudere medewerkers: bij FNV Bouw is bijvoorbeeld slechts 11% van de medewerkers onder de 35 jaar, bij Abvakabo zijn er 115 jonge (<35) werknemers.

Obstakels voor jongerenparticipatie: kennis, structuur, cultuur

Kennis

De lage betrokkenheid van jongeren binnen vakbonden en daarmee de geringe invloed die zij kunnen uitoefenen op besluitvormingsprocessen is voor een groot deel te wijten aan het feit dat jongeren weinig kennis hebben van de vakbeweging en het nut van zich hierbinnen te organiseren, waardoor ze in de eerste plaats niet bij een vakbond betrokken raken. Jongeren die wel lid zijn, zijn dit veelal omdat ze de ‘vakbondsliefde’ van huis uit hebben meegekregen. Dit is vaker het geval bij lager opgeleide jongeren. In de Bouw zien we dat hoe hoger opgeleid de werknemers zijn, hoe minder nut ze in een vakbond zien. Uitzondering zijn de jongeren die actief zijn binnen politieke jongerenorganisaties zoals ROOD (SP); zij zijn wel goed op de hoogte van het nut van de vakbond en voor hun is de vakbond een bondgenoot bij het nastreven van hun doelen. Echter, de meeste jongeren geven aan nooit benaderd te zijn door iemand die hen over de vakbond informeerde; ze weten dan ook niet waarom ze zich bij een vakbond aan zouden sluiten. Bovendien zien ze de vakbond vaak als een instituut zondergezicht, omdat ze nooit persoonlijk contact hebben gehad met iemand van de vakbond. Wij denken dat juist dit persoonlijke contact belangrijk is om jongeren te betrekken. Jongeren raken overtuigd van de noodzaak actief te worden als zij met iemand praten die open en positief is, interesse in hen toont, en vooral als zij zich ook kunnen spiegelen aan die persoon omdat hij of zij ook jong is en andere gelijkenissen heeft (bijvoorbeeld ten aanzien van opleiding, gender, of interesses).

Structuur

Een ander obstakel voor de actieve betrokkenheid van jongeren binnen vakbonden is het feit dat veel jongeren tegen aspecten van de vakbeweging oplopen die hen niet aanspreken, waardoor zij

besluiten niet actief te worden. Dit heeft bijvoorbeeld te maken met de structuur van de vakbonden, die voor jongeren vaak te log en hiërarchisch is. Jongeren zijn op zoek naar een plattere organisatie waarbinnen ze op een laagdrempelige manier actief kunnen zijn. De cultuur van vergaderen, veelal in de Randstad, is een andere belemmering; jongeren willen liever in de eigen regio op een leuke manier een vakbondsthema of activiteit bespreken of ondernemen, waarbij er sprake is van een duidelijk handelingsperspectief. Ook wat betreft de acties zijn jongeren geïnteresseerd in luchtige, creatieve acties met een innovatiever karakter, waarbij de grenzen van het legale worden opgezocht, zoals een bezetting of een 'flashmob', terwijl de huidige acties van de vakbonden vaak 'ouderwets' en 'saai' zijn. Het beeld in de media waar jongeren aan vast houden dat de vakbond saai en grijs zou zijn kan hierdoor ook verbeteren. Bovendien kunnen actieve jongeren ook beslissen zelf media te maken en/of te verspreiden. Een goede mediastrategie zal waarschijnlijk zorgen voor meer aandacht onder jongeren. Tenslotte speelt het punt dat veel jongeren denken geen tijd en capaciteit te hebben voor vakbondsactivisme. Het tijdsprobleem is op te lossen door meer regionaal en lokaal te werken. Een meer scholend karakter van de vakbond, waarbij stap voor stap samen met jongeren analyses worden gemaakt van relevante thema's, kan zorgen voor een veranderd idee van jongeren ten aanzien van hun capaciteit om mee te beslissen binnen vakbonden.

Cultuur

Wanneer jongeren wel besluiten actief te worden, ondervinden zij helaas vaak obstakels ten aanzien van de invloed die zij kunnen uitoefenen als jongere. De informele cultuur binnen bedrijven verschilt, maar er zijn verschillende bedrijven waarbinnen men niet open staat ten aanzien van een grotere invloed van jongeren in bijvoorbeeld de OR. Ook een relatief groot aantal jongeren kan dan niet voorkomen dat oudere vakbondsleden de macht in handen houden. Vaak wordt gezegd: 'ga eerst maar een tijd werken,' suggererend dat jongeren nog niet voldoende ervaring hebben om mee te kunnen beslissen. Soms zijn er zelfs informele regels die bepalen dat er geen werknemers van onder de 35 in de OR komen. Ook binnen de structuur van de vakbonden is het moeilijk voor jongeren om op posities te komen waar men besluiten maakt. Vaak vinden zij het moeilijk om de weg naar de juiste posities te vinden. De ervaring van is dat dit jaren kan duren, waarin je jezelf moet laten zien en de juiste mensen moet kennen. Voor veel jongeren is die weg te lang: het demotiveert. Op invloedrijke posities, zoals het ledenparlement, voelen sommige jongeren zich nog steeds niet serieus genomen. Deze informele cultuur is dus vaak niet bevorderlijk voor jongerenparticipatie. Wat dat betreft zijn de deelnemers positief over het veranderingsproces van FNV in een plattere organisatie. Anderzijds is het ook hier van belang om op de lokale context te richten, zodat jongeren iets te zeggen krijgen op de plek waar ze werken. De vakbond kan ook werken aan scholing die de jongeren helpt bij het uitoefenen van invloed, zoals bijvoorbeeld in taalgebruik in verschillende contexten. De meeste jongeren zullen zich alleen bij vakbonden aansluiten als ze merken dat ze echt invloed kunnen uitoefenen. Anderzijds gaan ze pas invloed uitoefenen als ze zich aangesloten hebben. Jongerenparticipatie binnen besluitvormingsprocessen is daarom ook voor het voortbestaan van de vakbonden een essentieel proces.

Motivatie jongeren

Echter, de veranderingen om jongerenparticipatie binnen besluitvormingsprocessen te vergroten liggen ook deels bij de jongeren zelf. Het is belangrijk dat zij begrijpen dat ze hun krachten kunnen en moeten bundelen om dingen te veranderen. Hierin kunnen zij elkaar motiveren. De vakbond kan wel een rol spelen in het motiveren van jongeren, zo zijn er positieve ervaringen met organisatoren die

jongeren weten te overtuigen zich samen te organiseren. Hierbij is ook een goede analyse van de specifieke situatie waarin de jongeren zitten een factor die bijdraagt. Jongeren willen graag weten hoe de vork in de steel zit op hun werk, hoe het anders kan en waarom de vakbond bepaalde ideeën voorstelt. Zonder een goede analyse hangt er onder jongeren het beeld dat de vakbond “altijd tegen is” en geen constructief toekomstbeeld presenteert, terwijl jongeren juist graag willen weten hoe het dan wél kan. Jongeren zijn vaak idealistischer dan ouderen en de vakbond stelt hen soms teleur vanwege de pragmatische aanpak waarin men streeft naar goede compromissen in plaats van het bereiken van het ideaal. Het is daarom van belang altijd (kleine, lokale) resultaten te boeken.

Jongereninitiatieven binnen vakbonden

De Nederlandse vakbonden erkennen het feit dat zij relatief weinig jongeren bereiken en hebben verschillende initiatieven opgezet om jongeren te betrekken. Zo bestaat er FNV Jong, voorheen een afdeling van de vakcentrale die zich voornamelijk bezig hield met het informeren van jongeren over arbeidsgerelateerde thema's, en sinds 2012 een zelfstandige sectoroverstijgende jongerenbond. Het richt zich op jongeren met een bijbaan, die nadat ze fulltime werken door kunnen stromen naar de andere bonden. Het feit dat er een bond is voor jongeren wordt door jongeren positief bevonden. Er is nog niet veel ervaring met de nieuwe vorm van FNV Jong, dus de praktijk moet nog uitwijzen in hoeverre het daadwerkelijk een platform is via welk jongeren hun boodschap kunnen uitdragen. Met de borrels die FNV Jong organiseert trekt men jongeren aan die naast inhoud ook gezelligheid zoeken. De kritiek op FNV Jong is dat ze een bepaalde type hoogopgeleide jongeren vertegenwoordigen, waardoor lager opgeleide jongeren zich er minder goed thuis voelen.

Daarnaast werken de verschillende bonden op hun eigen manier aan jongerenparticipatie. FNV Bouw heeft het jongeren netwerk BAHM, een jongeren activiteitencoördinator en een jongerenmagazine. Het magazine van BAHM wordt veel gelezen, 76% van de lezers vindt het goed of zeer goed. Ook binnen Abvakabo is er een jongeren netwerk, bestaande uit ongeveer tien kaderleden onder de 35 jaar die samen activiteiten opzetten en in de sectoren en/of afdelingen actief zijn. Het is nog onduidelijk hoe dit in de nieuwe bondsstructuur vorm krijgt. Bondgenoten heeft geen jongerenafdeling, of hier is weinig informatie over. Wel bestaat er een informeel netwerk, Bondgenootje, dat kaderleden van Bondgenoten samenbrengt met andere activisten. Samen verdiepen zij zich in een actueel arbeidsschandaal, maken hier een politieke analyse van en zetten een actie op touw. Deelnemers zijn veelal, maar niet uitsluitend, jongeren. Op het niveau van de werkplek wordt soms expliciet aandacht besteed aan jongerenparticipatie, bijvoorbeeld door middel van een jongerenlijst voor de OR gekoppeld aan thema's die jongeren belangrijk vinden, of een talentenclub om jongeren bijeen te brengen. Een belangrijk punt hierbinnen is dat veel jongeren nog geen positie of ruimte hebben om tijd voor extra (jongeren)initiatieven te nemen en het lastig vinden om vakbondsverlof op te nemen.

Ervaringen met jongerenparticipatie buiten de vakbonden

Alle deelnemers van de Nederlandse groep zijn naast in de vakbeweging ook actief binnen andere netwerken, organisaties of actiegroepen. Dit zijn veelal groepen die zich ook bezig houden met het thema arbeid, en die er soms beter dan vakbonden in slagen om jongeren te betrekken. Door deze eigen ervaring en die van andere binnen deze netwerken, hebben we een beeld gekregen van wat jongeren wel aanspreekt. Deze elementen vormen een inspiratie en kunnen mogelijk binnen de vakbeweging gebruikt worden om beter aan te sluiten bij jongeren en om jongerenparticipatie te vergroten.

Een voorbeeld van zo'n groep is ROOD, de jongerenafdeling van de SP. De ervaring van betrokken jongeren is dat ROOD alles wat sneller, makkelijk, flexibel, en kleiner aanpakt dan de vakbond. Er staat minder beleid op papier en er wordt minder lang vergaderd. Deelname is laagdrempelig en leuk. Het ondernemen van activiteiten hoeft niet duur te zijn, waardoor veel mogelijk is. Sommige activiteiten (bijvoorbeeld 's avonds posters plakken) trekken jongeren aan omdat ze een beetje 'stiekem' gebeuren. Andere activiteiten zijn zowel leuk als inhoudelijk (zoals een film kijken). Jongeren kunnen op deze manier laagdrempelig binnen komen en daarna kijkt men hoe de jongere eventueel te helpen bij een concrete case. Deze concrete gevallen worden gebruikt om een groter politiek discours neer te zetten, waardoor het voor jongeren tastbaar is. ROOD is een platte organisatie met weinig hiërarchie, waardoor jongeren zelf veel kunnen beslissen. Dit geldt ook voor de Jonge Socialisten, de jongerenafdeling van de PVDA. In plaats van vergaderingen worden er losse debatten georganiseerd. Ook JS is minder groot en minder langzaam in het maken van beslissingen dan de vakbond. De Internationale Socialisten vormen een andere groep die jongeren weten te mobiliseren, onder andere rondom het thema arbeid. Onafhankelijk van de inhoudelijke boodschap vinden jongeren het positief dat IS voorziet in een analyse van de situatie, bijvoorbeeld over waarom grote zorginstellingen bepaalde keuzes maken, die een goede motivatie kan vormen voor jongeren om zich aan te sluiten. De keerzijde van dergelijke idealistische organisaties is dat jongeren teleurgesteld zijn als het beoogde resultaat niet bereikt wordt, en dan sneller afvallen. In het algemeen zijn jongereninitiatieven succesvoller als men zich inleeft in de jongeren en hun cultuur, de jongeren persoonlijk bij de activiteiten betreft, en de jongeren zelfverzekerd maakt dat zij wel degelijk zelf iets kunnen veranderen.

Conclusie

Samenvattend is het hard nodig om jongerenparticipatie binnen besluitvormingsprocessen binnen vakbonden te vergroten. Hierin bestaat een wisselwerking: voor het beter kunnen uitoefenen van invloed is het nodig dat meer jongeren zich bij vakbonden aansluiten en om dit te bereiken is het nodig dat jongeren meer invloed kunnen uitoefenen. Over het algemeen voelen jongeren zich beter thuis bij initiatieven en organisaties die informeel, gezellig, laagdrempelig en snel zijn. Daarbij is een goede politieke analyse een motiverende factor. Het is van groot belang dat de vakbond zich inleeft in de belevingswereld van jongeren en daarop aansluit in plaats van jongeren te overtuigen van de bestaande ideeën van de vakbond. Tenslotte zouden besluitvormingsprocessen toegankelijker voor jongeren moeten zijn en moet er een informele cultuuromslag plaatsvinden waarbij jongeren serieus worden genomen.

Conclusies internationale uitwisseling

Van 11 tot 14 oktober 2013 namen (bijna alle) de jongeren die bovenstaande tekst schreven deel aan een internationale uitwisseling met jonge vakbondsleden uit Nederland, Turkije en Spanje. Samen met het internationale gezelschap bediscussieerden zij de situatie van jongeren in elk land. Na afloop van de uitwisselingsbijeenkomst voegde de Nederlandse groep, op basis van hun nieuwe inzichten en ervaringen, de volgende conclusies toe:

Binnen de groep is consensus over het feit dat vanwege de globale ontwikkeling van het kapitalisme onzeker werk, schijnzelfstandigheid en flexibiliteit centrale thema's (moeten) zijn voor de vakbond.

Deze thema's zijn nauw verbonden met de belevingswereld van jongeren. Ze zouden dus onderdeel uit kunnen maken van een plan om jongeren te benaderen en te betrekken.

Ten tweede concludeerde de groep dat het belangrijk is om nationaal en internationaal onderzoek te doen naar de positie van jongeren op de werkvloer en hun participatie in vakbonden. Dat kan gebeuren door vragenlijsten.

Daarnaast zou er geleerd moeten worden van (succesvolle) acties om werknemers, en met name jongeren, te organiseren, en verder geëxperimenteerd moeten worden op de werkvloer.

Tenslotte ziet de Nederlandse groep graag dat er meer (kader)scholing voor jongeren beschikbaar is en bekend gemaakt wordt. Jongeren kunnen daar eventueel zelf thema's voor aandragen.

Aan dit document werkten mee:

Jarith van de Hoef: Kaderlid FNV Bouw. Werkzaam in de betonbouw. Actief binnen BAHM jongerennetwerk en Young Boskalis.

Bayu Junaid: Kaderlid FNV Abvakabo. Werkzaam in de thuiszorg en een koffieautomaten fabrikant. Oprichter en actief binnen Strijd Tegen Racisme.

Nils Nijdam: Kaderlid FNV Abvakabo. Werkzaam bij de gemeente. Actief binnen jongerennetwerk Abvakabo, Jong Den Haag en PvdA, voorheen Jonge Socialisten, jonge ambtenaren en Groninger Studenten Vakbond.

Bob de Greef: Lid FNV Bondgenoten. Werkzaam als ZZP-er in examentraining en tot voor kort technisch onderwijs assistent. Actief binnen Bondgenootje en SP, voorheen ROOD.

Ilona Wittenberg: Kaderlid FNV Bondgenoten. Uitzendkracht en werkzoekende. Plaatsvervangend lid voor de sector Uitzend in het ledenparlement FNV. Actief binnen ROOD (SP).

Peter Varenbrink: Kaderlid FNV Bondgenoten. Werkzaam in de elektrotechniek. Actief binnen het ledenparlement van FNV, de bondsraad van FNV Bondgenoten, de ondernemingsraad binnen zijn bedrijf en binnen de PVDA, voorheen bij JS.

Stefan Beck: Lid FNV Bondgenoten. Student Natuurkunde. Actief binnen Bondgenootje en studentencomités.

Jonathan Nijbroek: Kaderlid FNV Bondgenoten. Werkzaam in de productie van DAF-trucks. Actief binnen de kadergroep van DAF.

Hella Baan: Lid van FNV Bondgenoten. Student kunstgeschiedenis. Part-time werkzaam in een warenhuis. Actief binnen het Vrouwennetwerk FNV en Internationale Socialisten (IS).

Ter ondersteuning:

Sharon Tijssinger: Jongeren activiteiten coördinator FNV Bouw

Anna Ensing: Coördinator jongerenproject TIE-Netherlands